

en zusters van
un GELOOF in
geven voor dit
wat zij aan één
zoo hebt zij dat

onderh. art. 31)
vergadering van
en tot een daad-
m broeders en
or dit prachtige
rtigheid.

Verpleegsters en
nrichtingen van
Sanatoria zoo-
ve) als te HAR-

laatste tijd be-
aangepast aan

nd en opgewekt
arten en huizen
sters te Ermelo,

usters in de e.k.
wenden tot den
(verzorging van
r van 's Heeren-
nnige kinderen),
(opvoedingsge-
gen), den Direc-
minstituut), den
VANCK" (Chr.

o. de Directrice
heid sollicitanten
ueel inlichtingen

erde Kerk
ELO:

RBEEK Praeses,
RBER Scriba.

TIKE
EVEN

van de Com-
ber J.L. te Bata-
de vertegenwoor-
delijke pers.
te Batavia ont-

g van deze taak
„nationale taak”,
ed. Ref.) kunnen
a. Ik ben mij vol-
mijner woorden,
collega's als mijn
ele nederlandsche
ogenblik, waarop
gemaakt aan het

lossing te vinden,
osing en dit zal
eze alle betrokke-
met redenen mag
procedure in zijn
ednaan”.
e taak uitsluitend
g zijn met gezond
wone menscheijk-
g Z. E. verder:
emene opmerkin-
ken, kan duidelijk
de voorbereidende
ng u daarvan, in
blikeinsche rege-
den”.

et hart:
g kan alleen maar
E oplossing wordt
elen met welke
t DEZE republiek
rtige moordenaars
en gebruik hebben
alabers. Een op-
vredigt, doet niet
ardigheid van het
menschdom.

al stelde een onder-
den!) onschuldige
en kinderen, die
terneeringakampen
elating van deze
ng van hen, die
eming en verant-
ing en in-tuurige
E BEGIN van de

Ten derde: Toen — om maar een voorbeeld te noemen — de door de Japaneezen geïnterneerde vrouwen en kinderen door de Britsch-Indiërs uit Magelang haastig werden weggehaald (Oct. '45), stonden de indische families, die niet door den Jap geïnterneerd waren en dus buiten de kampen woonden, angstig smeeënd aan den weg, om ook mee te mogen. „Jullie worden den volgende keer gehaald”, werd hun toegesproken. Die volgende keer is nooit gekomen.

WAAR ZIJN ZE? Waar zijn die duizenden anderen, die verspreid woonden in groote en kleine plaatsen binnen het gebied van „de repoebliek”? Waar zijn ze, heeren onderhandelaars?

Waar zijn ze, driemanschap Schermerhorn, Logemann, Van Mook, welks naam eeuwig verbonden blijft aan een beleid „eenig” in de historie van het nederlandsche volk?

Verschuilt gij U achter den Engelschman, achter de publieke opinie in de wereld?

Elscht dan de wereld van Nederland, dat het weerloze onderdanen afgrijselijk laat doodmartelen?

Tenslotte: Men versta ons goed! Niemand onzer wil de rechtmatige verlangens naar ontvoogding en zelfstandigheid van de vele (let wel: VELE, want er is nergens EEN nog minder HET Indonesisch(e) volk) bevolkingsgroepen in de archipel onderdrukken.

Maar..... er is een bange strijd gestreden tegen hellemachters, die in blinde razernij moordden, martelden en terroriseerden.

In dien strijd hebben wij mede overwonnen. Waarvoor wij God nog dagelijks danken.

In dien strijd was het parool: niet onderhandelen, onvoorwaardelijke capitulatie!

En op Java en Sumatra?

Daar hebben de Soekarnoieten zich gelaafd aan dezelfde bron als Hitler, Mussolini en Tojo.

Hun gruwelen zijn nog weerzinwekkender: geen vuurpeleton, geen gaskamers, maar langzaam slachten, kinderen voor de oogen hunner ouders, daarna de ouders.

Hun slachtoffers zijn percentsgewijze nog talrijker. Wie maakt het nederlandsche volk dit nu eens duidelijk?

Wie weet er een middel om een door valsche propaganda misleid volk de oogen te openen?

Opdat het Professor Schermerhorn heel erg duidelijk worde, dat de publieke meening in Nederland NIET achter hem staat?

Omdat het parool eindelijk eens worde: niet onderhandelen, maar onvoorwaardelijke capitulatie!

En daarna?

Opruiming!

En dan?

Dan rotschieten een republiek, of wat anders. Wat maar het beste kan zijn voor den Javanen en Sumatranen.

G.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

OPWEKKING TOT ZELFONDERZOEK IN DE PREDIKING.

Daar wordt van synodocratische zijde dikwijls geklaagd over den scherpen toon in het schrijven van de vrijgemaakten. Nu geef ik aanstonds toe, dat alles, wat, zonder noodzaak, pijn doet uit ons spreken en schrijven moet worden geweerd.

Den nadruk leg ik hierbij op dat „zonder noodzaak”.

Een dokter moet zijn patient wel eens pijn doen. In de polemie is het wel eens noodig iets te zeggen dat zeer doet, om der wille van de waarheid en ook om hem, wien het aangaat, daardoor tot inzicht van zijn dwaling en tot inkeer en zoo tot genezing te brengen.

Dat vergete men nooit bij het beoordeelen van den scherpen toon.

Overigens wil ik altijd helpen weren uit den strijd alle scherpte, die vrucht zou zijn van persoonlijke geprikkeldheid of uit het behagen in ander leed.

En nu hoop ik, dat men in het kamp onzer bestrijders ook zelf naar dezen regel leert handelen.

Men valt er over, dat onzerzijds wel eens scherpe woorden vallen.

Maar heeft men er wel erg in, dat het veel en veel erger is in zachte woorden een mensch valsche beschuldigingen naar het hoofd te werpen, dan hem in scherpe woorden de waarheid te zeggen?

En nu, dat eerste, in zachte woorden iemand valsche beschuldigen —, daaraan maakt men zich van synodocratische zijde tegenover ons telkens schuldig.

Nog maar kort geleden beweerde een dominé in Friesland, dat ik gezegd zou hebben, dat een mensch uit zichzelf kan gelooven.

Dat zou dus zuiver Remonstrantsch zijn of eigenlijk nog erger, de Remonstrant immers houdt toch nog altijd vast, dat er een aansporing, een aansporing van Gods zijde noodig is om den mensch tot het geloof te doen komen.

Een andere absoluut valsche voorstelling, die men telkens weer van ons geeft is deze, dat wij zouden zeggen: „als gij maar in het Verbond zijt en het zegel

van den doop hebt ontvangen, dan zijt gij klaar, dan zijt gij voor eeuwig binnen; zelfonderzoek is dan niet meer noodig”.

Zondag 20 October hield ik een Radio-preek, waarin ik het bondsvolk, met alle kracht, waarover ik beschikte, heb gezegd, dat een bondeling, die niet met zijn hart gelooft en niet door dat geloof den eisch van het Verbond volbrengt, omkomt, tenzij hij zich bekeert.

Iemand uit Zoeterwoude schreef mij: „Met genoegen en veel zegen heb ik Zondagmorgen naar uw preek geluisterd voor de radio. Doch één punt is mij niet duidelijk uit uw preek.

Naar mijn bescheiden meening is de opvatting over het Verbond der genade bij de broeders en zusters naar Art. 31 K. O., dat degenen, die gedoopt zijn, ook in het Verbond zijn en dus niet meer verloren gaan.

Doch, dominé, nu sprak u in uw preek over ontrouwe broeders en zusters in het Verbond en wanneer wij aan de roepstem Gods geen gehoor geven, dat wij dan verloren gingen.

Maar, dominé, hoe kan dat nu, wie zijn dat nu. Zou u mij in dezen den rechten weg willen wijzen. Dit is voor mij een erg donker punt. En daar ik thans tot de dwalenden behoor naar uw meening, zou ik gaarne van u een antwoord ontvangen en nadere uitleg in dezen”. —

Ziet, daar hebt ge nu een synodale broeder, die waarlijk reent, dat wij aldus leeren: „Iedere gedoopte is in het Verbond; in het Verbond zijn beteekent: niet meer verloren te kunnen gaan; dus alle gedoopten worden behouden”.

Deze broeder is hierin ter goeder trouw, dat merkt ge aan alles.

Maar hoe komt hij toch aan deze voorstelling van zaken? Uit de eigen geschriften van de vrijgemaakten kan hij dit niet hebben. Nooit heeft één van ons dat gezegd of geschreven.

De fout van dezen broeder ligt als ik het goed heb hierin, dat hij uitgaat van zijn eigen verbondsbeschouwing en die indraagt in ons betoog.

Hij staat op het standpunt, dat iemand, die in het Verbond is niet verloren kan gaan. Wij zeggen: „alle kinderen der geloovigen zijn in het Verbond en ontvangen den doop als zegel daarvan”.

Hij concludeert daaruit: „dan zeggen jullie dus, dat alle gedoopten zalig worden.

Maar zoo mag men natuurlijk niet redeneeren. Dan komt men altijd tot verkeerde conclusies.

Onze verbondsbeschouwing is een andere dan de zijne.

Volgens hem is bondeling-zijn hetzelfde als uitverkoren-zijn. Maar dat is niet juist. Bondeling-zijn beteekent, dat God ons in Zijn belofte het heil des Verbonds heeft gegeven.

Zal dat heil nu in ons worden uitgewerkt, gerealiseerd, dan moeten wij de belofte in het geloof aanvaarden.

Dat mogen, dat moeten wij. Doen wij dat niet, dan gaan wij verloren.

Dit hebben wij altijd en overal gepredikt en geschreven.

Dat deze broeder, die geen theoloog is, tot deze vergissing komt is begrijpelijk, ofschoon niet te verontschuldigen. Als hij met aandacht had gelezen wat van onze zijde geschreven is, dan zou hij beter hebben kunnen weten.

Maar de groote schuld ligt hier bij de leidslieden, die door hun voorstelling van zaken oorzaak worden, dat de gemeente zoo gaat denken.

Ik heb hier voor mij liggen de „Toelichting”, die indertijd van synodewege gegeven is op de leerspraken van de synode van 1942.

Daar lees ik op blz. 21, regel 14 v. o.: „Elke voorstelling, alsof ieder, aan wien het uiterlijk teeken des doops is toebediend, daarmee de persoonlijke verzekering van het kindschap Gods en het eeuwige leven heeft ontvangen, is in strijd met de waarheid”.

Dat mannen als Prof. Aalders, Dr Berkouwer, Dr Popma en Prof. J. Ridderbos, die dit stuk opstelden, zoo durven spreken, dat is heel erg. Daardoor wordt de indruk gewekt, dat de bezwaarden een voorstelling van zaken gaven als in deze woorden wordt geteekend.

En, nog eens, dat vind ik heel erg. Want deze mannen konden weten, dat nooit iemand van ons zulke dingen heeft beweerd.

Zij konden het weten, dat wij altijd hartstoechtelijk hebben gepredikt: „als gij niet gelooft de belofte, als gij u niet bekeert, dan komt gij om, ook al zijt gij een bondeling, al zijt gij gedoopt en dan zal uw doop uw oordeel verzwaren.

Dat konden deze mannen weten.

Maar zij hebben ook, evenals de broeder uit Zoeterwoude hun verbondsbeschouwing en doopebeschouwing aan ons betoog ten grondslag gelegd en kwamen daardoor tot hun valsche conclusies en voorstellingen.

Zoo zijn deze valsche voorstellingen in de gemeente ingedragen. Hiermee hangt saam de bewering, dat wij van geen zelfonderzoek zouden willen weten.

Natuurlijk, als het waar was, dat naar onze overtuiging alle gedoopten naar den hemel gaan, zou er bij ons geen plaats zijn voor zelfonderzoek. Maar zoo is het immers niet.

Zeker, wij verwerpen het zelfonderzoek, waarbij men aan de hand van kenmerken er achter zoekt te

komen of men zich het heil des Verbonds wel mag toeëigenen, waarbij men de zekerheid laat rusten op wat men bij zichzelf heeft gevonden.

Dat recht om mij het heil toe te eigenen ontleen ik enkel aan de belofte, die de Heere mij in den doop heeft bezworen.

Teveel heb ik in de gemeente gezien de ellende, die vrucht is van dat zelfonderzoek, dat vraagt: „behoor ik er wel bij; is, wat ik bij mij zelf bevind wel echt, ben ik wel waarlijk wedergeboren, dan dat ik daaraan ook maar een stroobreed zou willen toegeven”.

Het zelfonderzoek, waartoe ik opwek en waartoe alle vrijgemaakte predikanten opwekken is dit:

„God de Heere heeft u beloofd vergeving der zonden en eeuwig leven; geloof gij die belofte, ja of neen?

God eischt van u, dat gij radicaal breekt met alle zonde, en dat gij Hem dient naar Zijn Woord; doet gij dat, ja of neen?

En als gij niet gelooft, niet met uw zonde breekt, bekeert u dan, eer het te laat is, of gij komt om”.

Nu kan deze opwekking tot zelfonderzoek op onderscheiden manier gedaan worden.

Daar zijn er, die zeggen: „gij moet niet de vraag van zelfonderzoek en de opwekking tot zelfonderzoek met zoovele woorden tot de gemeente richten; gij moet alleen dood en leven zoo duidelijk prediken dat daardoor het zelfonderzoek bij de hoorders geboren wordt”.

Anderen zullen ook direct tot het zelfonderzoek opwekken. Dat is tenslotte een homiletische quaestie, waar ik nog wel gaarne eens over wil schrijven.

Maar dat wij van zelfonderzoek niet zouden willen weten is niet waar en kan, gezien onze verbondsbeschouwing ook onmogelijk waar zijn.

D. v. D.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater.

De diepste oorzaak van den afval, waarin ons werelddeel al meer verzinkt, en die niet het minst werkt in het rumoerig gesprek over vernieuwing, zoowel in wat wij wereld plagen te noemen als in wat zich zelve kerk heet, is ongetwijfeld de hoogmoed van het natuurlijke menschenhart.

Ik denk nu aan een tweetal opmerkingen, die Vinet eens maakte in een lezing over het werk van Voltaire.

De eerste was deze, dat dit werk hem altijd weer denken deed aan een stuk hout in het water. Gij kunt het naar beneden drukken, maar, laat uw hand even los, het springt weer naar boven.

In volen zin is dit waar voor onzen tijd. En het kenmerkt eigenlijk heel de historie der afglijding van het Christelijk Europa.

Als de hoogmoed der menschen in ongeloof en revolutie hoog is opgeklimmen, komt God de Heere nog met Zijn oordeelen, om tot bekeering te roepen.

Het hout wordt naar beneden gedrukt. Maar nauwelijks laat Gods hand even los, of het springt weer omhoog, en drijft verwaander dan ooit op de woelige golven der wereldzee.

De tweede opmerking geldt niet de wereld maar het geloovige kind van God. Voltaire, dus zegt Vinet, heeft meer dan iemand de zaak van den vorst der duisternis gedend, maar dalen wij af in de diepten van zijn en van ons hart, vinden wij daar iets anders menigmaal?

Treffender zegt het nog Calvin, als hij ons vermaant hoe wij gedurig moeten bidden, dat Hij aller verstand en hart onderwerpe aan de vrijwillige gehoorzaamheid aan het Woord Gods. Alleen als het Woord wordt geëerd is er uitkomst te wachten. „Daarom moet men neerdalen tot de goddeloosheid, die hardnekkig en met wanhopige woede Gods heerschappij weerstaan. God richt dus Zijn Koninkrijk op wanneer Hij de gansche wereld vernedert, maar op verschillende manieren: want van sommigen temt Hij de overmoedigheden, van anderen breekt Hij de ongetemde hoovaardij. Wij moeten wel wenschen dat dit dagelijks geschiede”.

Dit woord is in dubbele mate geschikt voor onzen tijd, want met den afval rijst de hoogmoed en de overmoed.

Allen vorige pogingen om een nieuwe wereld te scheppen, waarin de mensch volkomen zijn eigen lot beheerscht, mogen zijn mislukt, nu zal het gaan.

Omdat de natuurlijke mensch ondanks alle wisseling dezelfde blijft, herhaalt zich ook in verschillend kleed een veelgelijkend gebeuren.

Wat zien we na de reformatie der zestiende eeuw, die Europa voor den vreeselijken val in de revolutie had behoed?

Voorreest het voortgezette werk der renaissance, een meer of minder Christelijk gekleurd humanisme, met zijn hoogmoedig betoog over de kracht der rede.

In de tweede plaats hernam een eenigermate hersteld Rome weer de oude pretentie der wereldheerschappij en streefde het er in de tegenreformatie krachtiger naar dan ooit.

In de derde plaats dreigde meer dan te voren een overmoedig staatsabsolutisme in het werk van de goddelooze Bourbons, Stuarts en Habsburgers.

En eindelijk in de vierde plaats, hoe groot was de verwarring op het gebied der bedreigde reformatie, het meest belaagd door mystiek en spiritualisme, door de lieden, wier mond overvloedig van vroomheid, maar wier hart inging tegen de gehoorzaamheid aan den Koning der kerk. Want Hij vraagt van ons allereerst, dat wij Zijn Woord zullen erkennen en gehoorzamen. En het beroep op het werk van den Heiligen Geest — ook toen zeer sterk in geheel verkeerden zin — mocht door Calvin stellig naar waarheid aldus worden afgewezen: „want de Schrift is de school van den Heiligen Geest”. (Inst. III. 21. 3.)

In al dat kwaad speelt de hoogmoed van het menschenhart de voorname rol. Niets valt den mensch moeilijker dan waarlijk calvinist te zijn, want zooals Doumergue zegt in zijn brief aan de gravin van Limburg-Stirum — men vindt die voorsaan in het vierde deel van zijn *Jean Calvin: Le triumphe*: „le calvinisme est l'expression la plus pure de la théologie biblique, celle qui humilie l'homme et glorifie Dieu”. De mensch op het diepst vernederd. God op het hoogst verheerlijkt.

En dat willen wij nooit geheel en al, tenzij de genade Gods onzen hoogmoed verbrijzelt en ons klein maakt voor den Drieënnigen God.

Feitelijk wordt heel de wereldhistorie hierdoor beheerscht.

Na de Fransche revolutie en de Napoleontische oorlogen zien wij dit opnieuw.

Nauwelijks schijnt de druk van het oordeel Gods voorbij, of de hoogmoed verheft zich opnieuw. De wereld van het humanistisch ongelooft verheft den mensch en zijn kracht sterker dan ooit.

Het is als de Maistre het zei: de dwingeland was verdwenen, de beginselen bleven. Zijn genie kon voor het minst de demonen, die hij opriep, nog dwingen alleen dat kwaad te doen wat hij noodig had, nu — de demonen bleven en niemand heeft de kracht ze te regeren.

Hetzelfde is met recht geconstateerd na den val van Hitler en de zijnen. Zeker, men scheldt Franco, maar luistert met ontzag naar Stalin.

Ook Rome spant weer alle krachten in om zijn positie alom te sterken en sluit daartoe nu weer een verbond met de humanisten, evenals een anderhalve eeuw geleden.

Er wordt blijkbaar veel geluisterd naar een figuur als Maritain, die in zijn „*Principes d'une politique humaniste*” constateert, dat de Thomist en de Barthiaan, religieus en wijsgeerig over heel de linie botsen, maar praktisch kunnen samengaan. Wij zien het in ons land. Trouwens, hij kan het zelfs met Gandhi vinden, want die gelooft toch ook in God. Hij vergeet, dat de duivelen het ook doen en, anders dan de hoogmoedige mensch, kunnen sliden.

De absolute staatsmacht dreigt thans in veel sterkere mate in het socialisme dan Lodewijk XIV bij mogelijkheid ooit kon droomen, toen hij zei: de staat ben ik. Want ten slotte was die staat zijn hofhouding, en nog niet het gansche civiele en sociale leven.

En als wij zien naar wat men dan het protestantisme noemt, welk een verwarring. En welk een hoogmoed.

Precies als na de dagen van Napoleon.

Wie denkt hier niet aan de mystieke en chiliastische actie van een madame de Krüdener, bekeerd in den kring der Moravische broeders en van Jung Stilling, welke dame gedurig bezig was de machtigen der aarde te bekeeren, die, als Alexander I, eerst wel ooren hadden naar dit geroep, maar later met zorg werden vervuld voor de buitensporigheden dezer beweging.

Minder ongebonden en nobeler van karakter was het Reveil, maar zijn kracht werd gebroken door het voorbijgaan van de beteekenis der kerk en de weigering zich aan het volle Woord Gods te onderwerpen.

Ons land werd rijk gezegend door de reformatie in de afscheiding, die ons volk voor de tyrannie heeft behoud, maar hoe werden juist die eenvoudigen, die „kleine luyden”, als booze separatisten verfoeid en vervolgd.

Ook Maritain kan het nu met een ieder vinden, behalve met de sectariërs en farizeën. En als hij de mannen vraagt, die thans in de oecumenische beweging en in de „wereldkerk” het hoogste woord voeren, is de richting, waarin zij den farizeër zullen wijzen, ons wel bekend.

In die „wereldkerk” wil men allen, die in Jezus Christus gelooven, vereenigen en dan kan ook de vrijzinnig-godsdienselijke er bij.

Wel de Christus, niet de gehoorzaamheid aan Zijn Woord.

Wel als exploiteeren de kracht des Geestes, maar vergeten, dat de Schrift is de eenige school, waarin Hij wil onderwijzen, omtrent den weg, dien wij moeten bewandelen.

Men zal de wereld nu winnen, en dat door een steeds meer gereduceerd belijden.

Niet te veel spreken van beginselen, geen star dogma voorop. Veel meer een echt geestelijk elkander verstaan. De afgedwaalde ongeloofige wereld moet nog met melk gevoed. Maar Calvin zei tegen de lieden, die hun ongehoorzaamheid aan de Schrift met dit woord wilden bedekken: melk is geen vergif. En „het staat ons niet vrij zelfs een duimbreed af te wijken van het bevel van God”, en „het is onder geen enkel

voorwendsel geoorloofd iets te beproeven, als Hij het niet toestaat”. (Inst. III. 19. 13.)

Als wij nu aan dit alles toetsen de richting, die de Synode van Zwolle uit wil sturen inzake de evangelisatie, wat moeten wij dan zeggen?

Als de Synode-redenaars, als prof. Wurth en de Lugtigheid, deze actie met veel vuur aanbevelen, wordt hun wel eens de vraag gesteld: is het niet noodig eerst in onze eigen kerk de dingen zuiver te stellen?

Dan is het antwoord: neen, want wij moeten naar buiten met onzen strijd. De massa moet bewerkt. Nu is er een kans. Men heeft zelfs een fraai woord daarvoor gevonden. De gereformeerden moeten uitreden uit hun „geïntroverteerde” houding. Niet al maar naar binnen kijken dus, maar naar buiten.

Hoe dan?

Ik heb hier voor mij het verslag van een samenkomen van de Evangelisatieverenigingen der synodocratische gereformeerde kerken in de prov. Groningen. De Lugtigheid voerde het woord.

Wij zijn, zoo zeide hij, nog altijd de „kleine luyden”. De gereformeerde gemeenschap is „geïntroverteerd”. Wij staan schuchter en afwijzend en onwennig tegenover al wat anderen doen. Vandaar dat zij, die door onzen arbeid gewonnen worden, zich bij ons niet thuis gevoelen. Spr. constateert, dat onder het gereformeerde volk het isolement en de antithese triumfantelijk verheven wordt, maar wij missen de pijn en het verdriet, dat bij Buskus c.s. wordt gehoord. De krampachtige houding tegenover dans en bioscoop komt niet voort uit het principieele maar veelmeer uit onze „knultheid”. De dans, die is nog niet goed, maar de bioscoop, dat is wat anders.

Er is bij de gereformeerden, de „kleine luyden”, te veel intellectualisme en moralisme. Onze kerken hebben een mannelijk karakter en het is met helmwee, als spr. denkt aan het moederlijk universeel karakter van Rome's kerk. Wij missen de groote werfkraft, de „grote gok”, het wagen en alles op alles zetten. Wij moeten niet leven uit dogmatische en ethische angst. Maar de spr. had angst voor Veenhofs oproep: terug tot het Woord. Maar genoeg. Ik moet eerlijk zeggen geschrokken te zijn, over zoo snellen afloop der wateren. En ik weiger te gelooven, dat zulke taal in de kerken van dezen predikant door allen met welgevallen wordt gehoord. Zou dat waar kunnen zijn?

Het conflict in de gereformeerde kerken noemde hij een „huiskamerruzie”.

Zoo wordt dit gebagatelliseerd, na al de uitwerpingen en schorsingen. Is het niet, alsof de geweldige aanval op de wereld, die dan nu beraamd wordt, wij de wereld zooals prof. Wurth het zei in nood is, en daarin heeft hij het natuurlijk niet mis, gelijk op het doen van tyrannieke overheden, die, als zij het in eigen land te kwaad krijgen, afleiding zoeken door een krijg naar buiten?

De wereld is in nood. Maar als de kerk haar gehoorzaam belijden, haar eenige eere vergeet, mag men dan denken, dat zij dan eerst bekwaam is de wereld te bekeeren?

Laat ons liever luisteren naar het aangrijpend woord, dat prof. Greydanus tot de studenten sprak. Maar daarover, naar ik hoop, in een volgende brief.

Met hartelijke groeten en heilbede
uw toegenegen

MARNIX.

GEEN GOED BEGIN.

Rie van Rossum; De Tinnen Soldaat. — Bosch & Keuning N.V., Baarn.

De stroom van oorlogsliteratuur schijnt een weinig tot stilstand gekomen te zijn. Tusschen herdrukken van voor-oorlogse boeken in verschoot af en toe een nieuwe roman. Ook van christelijke zijde komt soms iets los. De „serie”-boeken beginnen zelfs al weer te komen, al is het voor-oorlogse tempo nog niet bereikt.

Of dit erg jammer is? Zoo als bij de meeste dingen, kan men de zaak van twee kanten bezien. Door den geringen prijs kan ieder zich op een „serie”, of „bibliotheek” abonneren; men kreeg per jaar enkele, behoorlijke, soms zelfs mooi uitgegeven boeken in zijn bezit, bouwde zoo geleidelijk een eigen bibliotheekje op en ging daarna dikwijls er toe over dit aan te vullen naar vrije keuze. Want dit was een nadeel, bij de voordeelen van goedkoopheid en geregelde aanvulling, dat men genoeg moest nemen met wat de „serie” per jaar aanbood.

Voor den uitgever had de medaille eveneens twee zijden: hij kon rekenen op een vrij groote oplage die afrekend vond, kon dus een of twee werken extra verzorgd uitgeven, maar moest tevens zorgen dat het aantal vol raakte en kwam daardoor ook terecht bij jongere schrijvers, die minder elischen konden stellen. Geweten en concurrentie bepaalden de grens.

Ten slotte had de zaak ook voor de schrijvers twee kanten: zij konden rekenen op een behoorlijk debiet, maar hun invloedssfeer bepaalde zich gewoonlijk tot een vast publiek uit christelijke kringen.

Uitgevers en schrijvers hadden met dit laatste

stellig te rekenen. Het publiek kon geen kritiek — noch aesthetische noch ethische — uitbrengen; het aanvaardde een goedkoop aanbod in vertrouwen op de mededeeling, dat men goede waar voor weinig geld zou krijgen, boeken die pasten in de levenssfeer van de lezers.

Over het geheel genomen kwamen zij voor den oorlog niet bedrogen uit. Wel was het literaire peil zeer verschillend, maar de boeken pasten in het milieu, waarbij aan de ouders moest worden overgelaten te beoordeelen of ze voor ieder lid daarvan geschikt waren.

Ik noem het bovenstaande opzettelijk, omdat de eerste roman, dien ik na den oorlog uit een serie las, een geheel andere geest en ligging vertoonde.

Naar het motief uit een sprookje van Andersen, geeft Rie van Rossum een roman uit het moderne leven. Oogenschilderlijk is de uitwerking van het motief bij beiden gelijk. Andersen vertelt van een tinnen soldaatje, dat bij gebrek aan voldoende tin, slechts een been kon krijgen, maar toch even pal stond als zijn twee-beenige makkers. Verlieft geraakt op een minderwaardig danseresje, wordt het door den gloed der zuivere liefde ongesmolten tot een glimmend tinnen hartje, terwijl het meisje tot een pikzwart palletje verwordt. Bij Rie van Rossum raakt een verlegen onderwijzer met een zwaar minderwaardigheidscomplex — geestelijk eenbeinig — verlieft op een zwol, ordinar maar knap warenhuis-meisje. De liefde louter hem tot een gouden hart vol christelijke overgave, waartegenover haar zedeloosheid nog te vuller afsteekt.

Maar hiermee komt de overeenkomst tusschen sprookje en roman op. De schrijfster brengt ons in een wereld, die zij niet sprookjesachtig kan bezien en voor problemen, die het sprookje niet kent. Het is de verhouding van Christendom en „wereld”, die zij uit gaat beelden. Wil zij hier in slagen, dan zal zij moeten geven het ware Christendom naast en tegenover en dwars door de wereld heen — de wereld om ons heen en binnen in ons.

Wat voor schildering geeft zij? De kleuren zijn ontleend aan het palet van de lang-voor-oorlogse caricaturisten van het christelijk leven. De brallende phrases van den zelf-ingenomen, gewichtigen dominee, voorzitter van een schoolbestuur-met-vele-scholen; de driftige ijver van den vurig-gereformeerden onderling-penningsmeester, wien haast geen middel te laag is in zijn particuliere leven; geniephheid van brave christelijke onderwijzers, die hun zucht naar de wereld moeten bedwingen binnen de maffe wanden van hun koude lokalen; eigengerechtigde jongelingen, die op hun vereeniging onbarmhartig de booze „wereld” — die zij niet kennen — verdoemen; brave christenouders die hun kinderen met lege termen en holle gebeden op het pad der deugd willen houden: het zijn de bekende attributen van de na '80-er anti-christelijke literatuur.

De zwartste kleuren worden wat afgewisseld met het grau van akelige kleinburgerlijkheid, om Rie van Rossum gelegenheid te geven wat perspectief aan te brengen in haar schildering van het Christendom, wiens flinkste vertegenwoordiger een door en door cynische onderwijzer is.

Haar beeld van de „wereld” is vaag, en ook niet fraai. „Dit was de wereld, deze glijdende stroom van mensengestalten, vreugdeloos, bot en vermoeid, grau en berustend in hun grauwheid..... ijdele, stugge, verbitterde, gretige, uitgebluste gezichten, als een processie van verdoemden.....” De beste hiervan is Bram, vuurrood socialist, maar tevens of liever daardoor, warm menschevriend, mild humanist, eerlijk, ronduit, betrouwbaar in alles.

Is het wonder dat zulk een machteloos, verburgerlijkt christendom geen roeping verstaat, als zoutend zout de wereld te doortrekken, dat niemand der zelfverzekerden een hand ter redding uitsteekt? Maar is deze teekening wel reëel? Zeker, wij moeten helaas toegeven, dat wij allen lang niet altijd beleven, wat wij belijden, dat wij geen reden hebben trotsch te zijn op ons zelf, maar is ons christendom zoo voos, als de kunst dit met haar scherpe visie doorlicht? Stellig niet; er is Goddank, nog trouw, nog warmte, nog bezieling. En als christendom en wereld met elkaar geconfronteerd worden in een christelijken roman, moest de fijne humanist-socialist een geloovig Christen als tegenspeler aantreffen, moest het verschil tusschen een christelijk en onchristelijk gezin niet slechts bestaan in de grootere netheid van het eerste, naast meerdere vlotheid bij het tweede.

Ook in de hoofdpersonen staan twee werelden tegenover elkaar. Karel, de ploeterende onderwijzer, die doel de christelijke moraal van huis uit heeft meegedragen en doorgegeven op zijn school, ontvlamt in hartstocht voor een roodharig meisje, dat hij niet kent, doch begeert om haar lichamelijk schoon.

Hij veroverd haar, koopt haar, wanneer zij op het punt staat zich van het leven te berooven, verlaten en bedrogen als zij zich ziet door haar rijken verleider. Karels aanbod, haar te trouwen, haar kind als het zijne te aanvaarden neemt zij aan, voor den prijs van haar lichaam. Er is geen zweem van christelijke liefde te bespeuren, in dit trouwen zeer onchristelijk aanbod, waarbij onzuivere hartstocht de plaats der liefde inneemt, en het verboden juk met de ongeloofige blijmoedigheid wordt aangedaan. Dat Karel zich voelt „als een ridder die zich aangordt om zijn jonkvrouw